

Oponentský posudek na diplomovou práci Michaely Ondráčkové „Vincenc z Valdštejna (1731–1797) aneb Chvála průměrnosti“

Rodinný archiv Valdštejnů-Vartemberků (Mnichovo Hradiště), uložený ve Státním oblastním archivu v Praze na Chodovci, skrývá ještě ne jeden zajímavý osud šlechtice, jehož životní příběh lze vykreslit díky množství zachovaných pramenů do značných detailů. Michaela Ondráčková se rozhodla pro nesnadný úkol zpracovat ve své diplomové práci biografii Vincence z Valdštejna(-Vartemberka), jehož pozůstalost a především (došlá) korespondence zaujímá několik kartónů materiálu; jen v nejhrubších rysech rozčleněného. Jde přitom o prameny paleograficky náročné, napsané většinou ve francouzštině a v němčině, méně však také v italštině nebo latině. Pokud bychom je zkombinovaly s pozůstalostí Vincencovy manželky Sofie, rozené ze Šternberka, ekonomickými záležitostmi uloženými ve fondu Ústřední správa valdštejnských velkostatků, řadou písemností k Vincencově životu z Národního archivu a prameny k dějinám kapucínského řádu, jehož konvent působil v rezidenčním Mnichově Hradišti, ocitá se před badatelem celoživotní úkol. M. Ondráčková většinu těchto pramenů reflektuje, byť je pochopitelné, že nemohla excerpovat a využít všechny. A právě na primárních, z velké části nezpracovaných a nevydaných pramenech stojí oponovaná diplomová práce. Není ostatně divu: k Vincencovi z Valdštejna lze sice nalézt roztroušené zmínky v sekundární literatuře (zejména k „jeho“ dětské manufaktuře nebo k jeho zálibě v divadle a hudbě), jde však o zmínky kusé a ne vždy spolehlivé; jak se ostatně přesvědčila i M. Ondráčková, když musela znovu prověřit v pramenech mimo jiné základní životopisná data.

Velmi oceňuji využití korespondence, jež dokáže příběh života jednoho aristokrata učinit plastický a čtenářsky přitažlivý, a také využití (mezi současnými badateli značně neoblíbených) písemností hospodářské povahy, ať už šlo o věci k Valdštejnovu zemědělskému, nebo (proto)industriálnímu podnikání. Pokud ke kapitolám, jež se věnují těmto oblastem, přidáme pojednání o Vincencově rodinném životě, reprezentaci, zálibách (již zmíněné divadlo a hudba) a duchovním životě, dostaneme poměrně ucelený životopisný obraz, který je strukturován tematicky a nikoli přísně chronologicky, což opět velmi oceňuji. Stejně tak vysoce hodnotím vzhled do obecnějších souřadnic vývoje dané oblasti, kterými autorka diplomové práce uvozuje jednotlivé kapitoly, což prozrazuje její širší rozhled po relevantní odborné literatuře (většinou jen české) i po dějinách českých zemí druhé poloviny 18. století. Díky poctivému archivnímu výzkumu navíc dokáže upravit či zcela vyvrátit řadu klišé, která o Vincencovi z Valdštejna dosud kolují, a tak snad díky oponované diplomové práci konečně vezme za své představa o radikálním osvícenci, který se nemilosrdně snažil zničit výdobytky barokní zbožnosti na svých panstvích, o nelidském trýzniteli malých dětí v bělské manufaktuře, jehož sám ďábel poznamenal poloviční slepotou, i o marnotratném aristokratovi, který prohýřil rodové jmění. S velkou většinou autorčiných závěrů lze souhlasit, snad až na hodnocení Vincence z Valdštejna jako průměrného šlechtice své doby.

V kontextu předchozí chvály lze jen na okraj zmínit drobné nedostatky či nepřesnosti. Především bych doporučoval při citování z pramenů uvádět jejich originální znění do poznámek pod čarou tak, jak to autorka činí v případě kapucínské oslavné básně. Z nepřesností lze vybrat například nesprávné tvrzení, že kaplan Jan Hájek sloužil zádušní mši za zemřelého Vincence z Valdštejna (vedl ji děkan Wagner a Hájek při ní kázal, zároveň však nemohl

pronášet smuteční řeč nad Sofií z Valdštejna, měl-li podle poznámky 136 zemřít roku 1802), že se konalo na základě Valdštejnovy závěti třídní rekvie (šlo o třídní exekvie), že se v době osvícenství ke staré šlechtě připojuje pozvolna nová šlechta (šlechta původem ze zahraničí přicházela během celého raného novověku, nejvíce ve dvou desetiletích po Bílé hoře), že Maxmilián z Valdštejna získal kdysi Mnichovo Hradiště z pozůstalosti Albrechta z Valdštejna (pozn. 178) nebo že fyziokratismus kladl důraz na podporu průmyslu (s. 69, ve skutečnosti preferoval hlavně zemědělství: pozn. 365 si odporuje s tvrzením v hlavním textu). Za překlipy lze považovat chybné příjmení klíčového vídeňského agenta Haymerleho (v textu Kaymerle, s. 28), součástí predikátu Antonína Vratislava z Mitrovic nebylo příjmení Netolický (s. 90), moratorium nelze označit za obročí, ale za příročí (správně jen v pozn. 317) a reluce není plat samotný, ale proces převedení roboty na pravidelný plat (s. 58). Také bych se přimlouval za důslednější uvádění predikátů místo příjmení (místo Karel Egon Fürstenberk Karel Egon z Fürstenberka), rod Sezimových bude nejspíše rod Sezimů z Ústí (obojí s. 35) a Jan Heinrich Justi Johann Heinrich Gottlob von Justi (s. 69).

Tyto drobnosti nemohou nic změnit na celkově vysoké kvalitě posuzované diplomové práce, kterou rád doporučuji k obhajobě a hodnocení známkou „výborně“.

V Praze dne 23. 5. 2024

PhDr. Jiří Hrbek, Ph.D.
Historický ústav AV ČR